כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים

הַמַּאֲמָר
הַשְּׁבוּעִי

על זאת יתפלל כל חסיד

בית יעקב — איז'ביצא

שבוע פרשת חיי שרה

חדש! רשימת תפוצה לקבלת המאמר השבועי במייל,
להצטרפות שלח מייל ל – 122333ako@gmail.com

להארות, תרומות, יצירת קשר והשגת חוברות
054-7341337

הַמַּאֲמָר
הַשְּׁבוּעִי

על זאת יתפלל כל חסיד

בית יעקב — איז'ביצא

שבוע פרשת חיי שרה

צוות המאמר השבועי:

חברי המערכת: מנחם מענדל רוזנצויג, אחיה מרקוביץ׳ ואביעד בר לוי.

כותבים: אשחר שפירא, אליוסף גל ויוסף ברוך שטקל.

הגהה ועריכה לשונית: צורי זייצ׳יק, ישראל מאיר אופן, לוי יצחק וינגורט, הלל הנדלר ועפר בן יעקב.

עיצוב ועימוד: איתמר סלע ואליה חי אופן.

הו״ל: יוסף שוביה ספקטור, אביגדור קליין, שילה קליין ואהרן רוזנצויג.

הפקה: שלם נחמן הראל.

בע"ה

השבוע אנו זוכים ללמוד מאמר עמוק של בעל ה"בית יעקב" לפרשת חיי שרה, הפותח את הפסוק "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא..." ומסביר אותו כיסוד לכל חיי האדם.

ה"בית יעקב" מגלה לנו שיש דברים בחיים כמו תורה, אשה, מילה וקבורה – שלא נמסרים כלל לבחירתנו, אלא תלויים בהשגחת ה'.

דווקא משום כך נדרש האדם לתפילה תמידית – לא תפילה על דברים חיצוניים, אלא תפילה על עצמו, שיזכה לבחור נכון גם במקום שבו הדעת אינה משגת.

במהלך המאמר מתברר רעיון חסידי נפלא: הבירור האמיתי של האדם אינו רק במעשיו, אלא בשורש נשמתו – בכוונות הלב העמוקות.

יש אדם שנראה שעושה הכול כשורה, אך בלב יש לו נגיעה עצמית; ויש אדם שנכשל ונופל, אך בשורשו הוא כולו טוב, והקב"ה "מברר" את מעשיו לטובה.

וזוהי משמעות דברי חז"ל על שרה אמנו ש"סוף חייה נוגע בתחילתם" – חיים שכל כולם עגולים ושלמים, שנושקים אל הנצח.

המאמר מלווה אותנו במסע עדין ונשגב: מה**בירור העצמי** של האדם, דרך **האיזון שבין יום ולילה** – בין פעולת האדם לבין פעולת ה' – ועד **לגילוי שלעתיד לבוא** "לא יידח ממנו נדח", כי גם הנפילות שלנו יבוררו לאור הטוב האלוקי הגנוז בהן.

בכך מגלה ה"בית יעקב" את הסוד הגדול של חיי שרה – חיים שנעוצים זה בזה, עוה"ז שנושק לעוה"ב, נשמה שמאירה בגוף וקדושה המתגלה בתוך החיים עצמם.

באהבה,

חברי המערכת

על זאת יתפלל כל חסיד

בית יעקב חיי שרה אות ד׳

מבואר

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה. על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו (תהלים צב). הענין בזה, כדאיתא בש"ס (ברכות ח.) לעת מצוא זו אשה וכו' לעת מצוא זו תורה וכו' לעת מצוא זו מילה וכו' לעת מצוא זו קבורה וכו'. לעת מצוא מורה על הענינים הבאים לפני האדם והם למעלה מתפיסתו ושכלו, שאין בכח דעתו להגיע שמה לברר את עצמו בבחירתו, על זה צריך האדם רק תפלה, שיתפלל להשי"ת, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, שלא ישטפו ויכבו את בהירות האור שלו. ולזה צריך אף החסיד שבחסידים שמפלס תמיד מעגלותיו וכל פעולותיו הם לכבוד שמים. אכן בעת שנכנס לספיקות שאין כח דעתו ושכלו מגיע שמה לברר את עצמו, שם צריך לתפלה שהשי"ת יברר אותו שם.

תחילת הפרשה עוסקת בפטירת שרה וקבורתה במערת המכפלה.

חז"ל דורשים את הפס׳ בתהלים "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו" - ש"לעת מצוא" הם ארבעה דברים שעליהם צריך החסיד להשקיע בתפילה באופן מיוחד: אשה, תורה, מילה וקבורה.

ארבעת הדברים האלה מיוחדים ודורשים תפילה מעבר לרגיל בכל עת (-"לעת מצוא"), מכיוון שהם אינם תלויים ונתונים בידי האדם עצמו - שידע את ׳הנתונים׳ ויבחר בשכל ובדעת מה נכון וכדאי לעשות, כמו שמוטל עלינו בדרך

כלל - לברר ולחשבן את הצדדים לפה ולפה ולהכריע בבחירה לפי ראות עיננו ושכלנו - שהרי ארבעת הדברים האלה הם לא בידי האדם ובבחירתו - אלא לגמרי בידי שמים, ולכן נדרש מאיתנו בדברים אלה יותר משאר דברים, למסור אותם לה', ולהתפלל אליו שיעשה בהם כטוב (-'הנראה והנגלה') בעיניו - שהדבר שאותו נבחר ונעשה יהיה באמת טוב ו'מבורר' ומתאים לרצון ה' האמיתי ממנו.

> ובענינים האלה יש לכל אדם מיחושים האם יחפוץ השי"ת לברר אותו, מאחר שלא נמסר ביד שום בריה זה הכח רק ביד השי"ת, וזה הבירור תלוי ביסודי האדם ושרשו, אם טובים הם יברר אותו השי"ת שכל פעולותיו מבוררים לטוב. אבל מי שהיסודות שלו לא טובים, זה לא יתברר. והוא כענין דאיתא בזוה"ק (פנחס ריג.) לב"נ דבני בנין שפירין וכו' מסטרא דההוא בנינא דיליה אשתכח טב ושפיר. מסטרא דיסודא ביש ועקים וכו'. וע"ז בכה רבי יוחנן בן זכאי ואמר, ולא עוד אלא שאיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי, כדאיתא בש"ס (ברכות כח.). ואף שידע שעד היכן שהיה בכח שכלו ודעתו ובחירתו לברר היה מברר ועסק בתורה ועבודה, עכ"ז דאג ובכה מפני שלא ידע מה הם היסודות והשורש שלו, והם הלב והכליות, אם טובים המה. שיש לפעמים שאדם כועס על איזה דבר, ונראה לו שמותר לו לכעוס, מ"מ צריך לחוש אולי בהיסודות שלו ומעמקי הלב לא כיוון לשמים. וזה הוא הענין שנצטוו הסנהדרין להיות מתונים בדין ולהלין את הדין, שבזה הזמן יבררו ויסתכלו ביסודות שלהם, אם הם מלאים אהבה ונדיבות לנפש הנידון להצילו בכל מאודם אם יוכלון ואין להם נגיעה מצדם כלל.

ארבעת הדברים הנ"ל, המיוחד בהם הוא שהם נתונים בידי ה' לגמרי ולא בידינו, ומכיוון שהם לגמרי בידי ה' - לכן ה' 'מברר' אותנו בהם במיוחד.

המשמעות של הבירור הוא בעצם סוג של ניסיון: שה' כביכול 'מניח' לפנינו את העניין, ונותן לנו לבחור ע"פ הנטייה הפנימית ו'השורש' שלנו, אם זכינו ו'בשורש' בפנים אנחנו זכים נקיים ו'מבוררים' - אז הנטייה והבחירה שלנו תהיה טובה ולפי רצון ה'. וגם עם על 'הגוון' (-כלומר ע"פ אמות המידה החיצוניות וראות העין, ביטוי בסיסי ושגור בדרושי איזביצא) נראה שזה לא רצון ה' ואולי אפילו סותר את התורה הקדושה - מכיוון שזה מגיע מרצון טוב וקדוש, שנובע מ'השורש' הפנימי הנקי, אז ה' 'מברר' (מלשון 'בורר'- לברור אוכל מפסולת, טוב

מרע) את המעשה, ומתייחס לטוב שבו כעיקר ולרע כ׳מסתעף׳ ו׳מסייע שאין בו ממש׳ לטוב.

אלא שאם ׳בשורש׳ שלנו איננו נקיים - אז כשנעשה דבר שאינו רצון ה׳ לגמרי, הוא ישאר ככזה - מרוחק מה׳ ו׳לא מבורר׳, שהרי באמת הרצון לעשות אותו נבע ממקום פנימי שאינו זך ונקי לגמרי לה׳.

ועל־זה נאמר בזוהר שמי שהבניין שלו ביסודו הוא בנוי טוב וחזק - אז כל הבניין כולו יהיה טוב ומוצלח, אבל מי שמלכתחילה יסוד הבניין שלו עקום וחלש - הבניין כולו יהיה חלש ורע.

ולכן מסופר בגמ׳ שרבי יוחנן בן זכאי בכה לפני מותו, מכיוון שלא ידע לאיזה דרך מוליכים אותו, שבפשטות לא מובן ממה חשש - הרי כל ימיו היו רק תורה ועבודת ה׳, אלא שמכיוון שלא היה בטוח ש׳בשורש׳ הוא נקי לגמרי, לכן חשש שאולי טעה בסיטואציות מסוימות והכריע על־פי הרגשת עצמו ולא כיוון את ליבו לגמרי לשמים, כמו שהרבה פעמים קורה שאדם כועס וחושב שע״פ הדין ורצון ה׳ מוטל עליו לכעוס עכשיו, אבל זה לא לגמרי מבורר - ובאמת בפנים הכעס מגיע מ׳ישות׳ והרגשה עצמית ולא מבוררת לגמרי.

וזהו גם הפשט בהלכה שבית דין צריכים להיות מתונים בדין, וכן להלין את הדין - כלומר לחכות לילה לפני שפוסקים דין מוות לנידון, שלכאורה לא ברור מה יתחדש בזה שיחכו עם הדין, הרי את הפסק והדין ההלכתי הם כבר הכריעו ויודעים, אלא שמה שהם נצרכים - הוא להתבונן בעצמם ו׳להתברר׳ שהם פסקו כך רק כי כך רצון ה׳ - ולא מצד שורשם שאינו מבורר, וכן אם ברצון הפנימי הם באמת היו מלאים ב׳אהבה ונדיבות׳ להציל את הנידון.

> כי באמת יברר השי"ת לעתיד כל נפשות ישראל, ואף מי שהיה עובד עבודה זרה לבלתי ידח ממנו שום נדח מישראל, וכדכתיב (ישעיהו כ"ז:י"ג) ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים וגו'. אכן עתה בעוה"ז שאילנא דספיקא שולט בה, צריך האדם לברר את עצמו בכל כחו, ולא יכניס את עצמו מצדו בספיקות על בטחונו שהשי"ת יברר אותו לעתיד. ועל זה היסוד דנין הסנהדרין בעוה"ז ארבע מיתות לעובר עבירה, שיקבל ענשו בעוה"ז ולהביאו לחיי עוה"ב, שמבררין נפש הנידון, שרק בלבוש עוה"ז חטא, אבל בצאתו מלבוש עוה"ז הוא נקי מחטא, שכן הרוגי ב"ד יש להם חלק לעוה"ב, כדאיתא בש"ס (סנהדרין מז:). ובזה שהמיתוהו עשו לו טובה גדולה שלא יצרך להבירורים הגדולים, שלא יתבררו רק לעתיד ביום הדין הגדול, כי להגיע לתכלית הבירור שיהיה אז צריך להתברר בירורים גדולים

ועצומים מאד עד אז. אכן מאחר שסוף כל סוף הוא שהשם יתברך יברר לעתיד את כל פרט נפש ישראל שיסודו היה טוב ולא חטא מעולם, לכן צריכין הסנהדרין להביט ולהסתכל ביסודות שלהם ולבררן שהם טובים, וכוונתם רצויה ואמיתית באהבה ונדבה לאדם הנידון להביאו לחיי עוה"ב. ובמה מתבררין היסודות בעוה"ז, ע"י פעולות טובות, שזה הוא כל הקדושה שאדם קונה בעוה"ז על ידן:

לעתיד-לבוא הקב"ה יגלה את האמת האמיתית שאף יהודי לא חטא מעולם - "כי לא ידח ממנו נדח", ובכל החטאים כולם היה רצון פנימי שמגיע מ'השורש' - שהיא ה'נקודה' של הנפש האלוקית שקיימת בכל יהודי - שרצונה לעשות תמיד רק את רצון ה'.

אלא שמצידנו אנו לא יכולים 'לסמוך' על ה' שיברר אותנו לעתיד לבוא, ומוטל עלינו לעבוד ב'חיים חיותנו' לברר ולזכך את עצמינו, ולא 'להיכנס לספיקות' כלומר לעשות דברים שלא ברור שהם לגמרי רצון ה'.

ולכן מוטל על בית-דין לדון ולהעניש את מי שעבר עבירה ע"פ העונש והדין המבואר בתורה. העונש עינינו הוא לברר ולזכך את האדם בעודו בעולם הזה - כך שיצא מהעולם 'נקי' מעבירות ומבורר כמו שהוא בשורשו, כמו שכתוב ש"הרוגי בית-דין יש להם חלק לעולם הבא", והעונש הוא טובה עצומה להם - שלא יצטרכו לעבור את הבירורים הגדולים של הקב"ה לעתיד לבוא, שמטבע הדברים מובן שהם קשים יותר מהדין והעונש למטה.

אך מכיוון שכאמור בסופו של דבר ה' יברר את כולם - לכן הדיינים צריכים להתבונן בעצמם ולשים לב שבאמת רצונם ו'היסוד הפנימי' שלהם - יהיה לשם שמים - לעזור לאותו יהודי לתקן את עצמו.

ובאופן כללי הבירור והתיקון הכי טובים - הם ע"י 'פעולות טובות' - מצוות ומעשים טובים שמתקנים ומשרישים בתוכנו את הקדושה והטוב, שהם הדרך שלנו להשיג ו'להטמיע' בתוכנו קדושה בעולם הזה.

-כאן הוא מתחיל לבאר בפרטות את הדברים עליהם חז"ל דורשים את ה"לעת מצוא":

לעת מצוא זו תורה. היינו כדאיתא בזוה"ק (מצורע נג:) מאי תורה דאורי וגלי מה דהוי סתים בקדמיתא. וע"ז יתפלל האדם שלא יאיר לו השי"ת תקיפות גדול בד"ת יותר מדאי מכפי שיוכל שאת בכלי הקיבול שלו, שעי"ז יסיר מדת היראה ממול פניו. כמו שמצינו אצל קרח שפקח היה, והראה לו השי"ת שלשלת גדולה

העתידה לצאת ממנו, ולא עצר כח לקבל הטובה ולהיות בישוב הדעת, ורצה לצאת חוץ לגדרו שעי"ז נאבד מן העולם. וכן בלוחות הראשונות שהשי"ת הראה לישראל חיבה יתירה (כאשר בארנו ההפרש שבין לוחות הראשונות לאחרונות במקומם) וכענין דאיתא בזוה"ק (ואתחנן רסא.) שבשניות נתוספו ואוי"ן, שזה מורה שלא היה בהתגלות כ"כ, ועי"ז נתנשא לבן של ישראל אחר לוחות הראשונות לצאת חוץ לגדר ועשו את העגל (וכמו שנתבאר בפ' תשא). וזהו דאיתא בלקוטי תורה להאר"י הק' (פרשת תשא ד"ה הלוחות) שהלוחות הראשונות הם מיסוד אמא, שזה מורה על אהבה יתירה שנקרא תורת אמך, לכן נשברו. והלוחות השניות היו מאור אבא, היינו מרזא דיראה בהדרגה ונייחא ודרך ארץ, שנקרא מוסר אביך, שמגודל האהבה הפנימית יש סביבה לבוש יראה לכן נתקיימו:

"לעת מצוא' זה תורה" הביאור הפנימי של המושג 'תורה' - מתבאר בזוהר הקדוש מלשון 'שמגלה את מה שהיה סתום בהתחלה', כלומר התורה מגלה לנו את ה' ורצונו שמוסתרים ממנו, והם מתגלים לנו בתורה.

מכיוון שהתורה מגלה לנו את הנעלם - ה' ורצונו הפנימי, לכן יכול להיות שיתגלה לנו על-ידי התורה רבדים נעלמים שלמעלה מ'הכלים' והיכולת שלנו להשיג, ו'ההתוודעות' שלנו עליהם יכולה להמעיט לנו את היראה והכובד ראש שלנו ביחס לה', עד שח"ו היא יכולה לגרום לנו לקלות ראש עם ה' והסתכלות על עצמינו ועל אחרים מ'למעלה למטה' בישות, וממילא גם לטעות ב'חישובים' שלנו מה נכון לעשות ומה לא. ולכן בכל מה שקשור לתורה הקדושה - אנו צריכים להשקיע באופן מיוחד "לעת מצוא"-בתמידיות בתפילה לה' - ש'יאיר' לנו באופן שהדברים 'יתיישבו' אצלנו לפי ה'כלים' שלנו, ולא מעבר אליהם.

דוגמא לאדם שזכה שה' 'יאיר' לו באופן מיוחד, אבל מכיוון שזה היה למעלה מהמקום שלו זה דווקא היה לרעתו - הוא קורח. חז"ל אומרים שקורח פיקח היה והדבר שגרם לו לחלוק על משה רבינו - הוא שה' גילה לו שעתידה לצאת ממנו שושלת מפוארת, אלא שהיא גופא מה שגרם לנפילה שלו.. עד שנאבד מהעולם.

ובאופן דומה בצורה של 'כלל' - אחרי שה' זיכה אותנו ל'הארה' של הלוחות הראשונות במעמד הר סיני (-שהיה בהם גילוי חיבה של ה' אלינו - יותר מלוחות שניות, וכן היו הרבה למעלה במעלה מלוחות שניות, כמו שמבו' בזוה"ק) שהיו הרבה למעלה מהמקום הרגיל שלנו - זה עצמו גרם לנו ליפול בחטא העגל.

וזאת הכוונה בדברי האריז"ל שאומר שהלוחות הראשונות הם מיסוד 'אמא', ולוחות שניות הם בבחינת 'אבא': הלוחות הראשונות היו בהארה, שמחה והתפשטות - כמו אמא (-"תורת אמך") שמשפיעה לבניה בשפע ובהארת פנים, אלא שזה עצמו - גרם לשבירת הלוחות הראשונות מזה שחטאנו בחטא העגל, ולכן קיבלנו אח"כ את הלוחות השניים - שמבטאים תחושה של יראה וכובד ראש, כמו אבא (-"מוסר אביך") שהתחושה מולו היא יותר של יראה, והקבלה ממנו היא יותר מדודה ולפי רמת וערך הקשר עם הבנים, אלא שמתוך היותה מדודה ו'מיושבת' - לכן גם השתמרה אצלנו ולא הובילה ל'שבירה'.

> **לעת מצוא זו אשה. היינו מי שהשי"ת מזמין לו אשה בת זוגו לפי מדרגתו אזי הם בנייחא זה מזה. אבל מי שאינו זוכה שיזדמן לו בת זוגו, אזי אין בו כח לקבל הטובה ואין להם נייחא זה מזה, וכדאיתא בזוה"ק (וילך רפג:).**

"לעת מצוא' זו אשה" מי שה' מזכה אותו למצוא ולהתחתן עם אישה שהיא "בת זוגו" - כלומר 'תואמת' אותו ובמדרגה שלו ברוחניות (עבודת ה') ובגשמיות (חכמה ושכל) - חי חיים מאושרים ושמחים מתוך המון ישוב הדעת ו'נייחא', מכיוון ש'השפע' שהאיש משפיע לאשה וכן הפוך - הוא 'תואם' ו'כלים' שלהם. אבל מי שח"ו לא זכה, ומתחתן עם אישה שאינה 'בת זוגו' - בין אם היא לא ברת הכי לקבל ממנו, ובין אם להפך שהוא בכלל לא מבין על מה היא מדברת.. או שסתם אין להם 'שפה משותפת' - מטבע הדברים נגרם לו הרבה עוגמת-נפש וצער, שהרי אין להם את היכולת לקבל את 'הטובה' והשפע אחד מהשני. וממילא מכיוון שהדבר תלוי אך ורק בידי שמים - לכן "על זאת יתפלל כל חסיד (ומי מאיתנו לא חסיד?! בטח אם הוא לומד את המאמר השבועי..) לעת מצוא" שה' יזכה אותנו למצוא את זיווגנו משורש נשמתנו, ושהזיווג יעלה יפה...

> **וזה הוא שאמר אאע"ה (וירא כ) וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה. והוא כענין דאיתא בזוה"ק (אמור ק:) רבי אבא שלח ליה לרבי שמעון אמר אימתי זווגא דכנ"י במלכא קדישא שלח ליה וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה. היינו בדברי תורה שהם ברזא דאור אבא בהדרגה לפי כחו, כפי שיוכל לקבל בדעת וחשבון. וזה שאנו מתפללין להשי"ת (קדושא דסדרא) וישם בלבנו אהבתו ויראתו באות ו', שזה מורה על השפעת טובה בהדרגה כפי כח כלי קיבול האדם בדעת ושכל:**

זהו גם הכוונה במה שאברהם אבינו אמר לפרעה כשירד למצרים והחביא את שרה: "וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה". כאמור

'אמא' היא השפעה ללא מדידה והגבלה, ו'אבא' הוא השפעה באופן מושכל ומדוד לפי ערך המקבל וטיב הקשר. וזהו מה שאברהם אמר על שרה: שמכיוון שהיא "בת אביו אך לא בת אמו" - כלומר הקשר ביניהם הוא באופן מותאם ו'מיושב' - לכן "ותהי לי לאשה" - יש ביננו קשר אמיתי וזיווג שלם.

בצורה דומה מבואר בזוה"ק: שרבי אבא שלח לשאול את רשב"י - מתי הוא הזיווג בין כנסת ישראל ל'מלכא קדישא', ורשב"י שלח לו כתשובה את הפס' הנ"ל: "וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה", ובעצם כוונת רשב"י הייתה שכשהקשר ביננו לה' יהיה באופן מדוד ותואם - מתוך תחושה של יראה (במונחים של הפסקה הקודמת- "מוסר אביך") כובד ראש והתיישבות, אז יהיה כביכול זיווג שלם ביננו לבין ה'. בהורדה של הדברים אלינו - המקום שבו אנו מקבלים מה', אך זה צריך להיות ב'הדרגה' והתאמה למדרגתנו - הוא לימוד התורה (שהיא בסוד 'דאור אבא', שהרי "אורייתא מחכמה נפקת") בו אנו צריכים ללמוד ולקבל מה' לפי 'דעתנו וחשבוננו', ובקיצור- בהתאם למקום שלנו.

ולכן אנו מתפללים (ב'ובא לציון') שה' ישים "בליבנו, אהבתו ויראתו וכו' " בוא"ו דווקא - שרומזת להשפעה מדודה ושקולה לפי ערך הכלים שלנו.

> **לעת מצוא זו מיתה, לעת מצוא זו קבורה. היינו שגם ע"ז יתפלל כל חסיד להשי"ת, והוא בעת שיוצא מעוה"ז לעוה"ב שיהיה בלא קטרוג, היינו שיושלם תחלה כל כך בעוה"ז עד שיוכל לקבל אור העוה"ב, שלא יהיה אצלו כהולך מהיפך אל היפך, וכדאיתא בירושלמי (יבמות פ' טו הלכה ב) על פסוק (תהלים קח) סכותה לראשי ביום נשק, ביום ששני עולמות נושקין זה לזה העולם הזה יוצא ועולם הבא נכנס, שאז צריך לתפלה שיהיו נושקין העולמות זה עם זה, עוה"ז בעוה"ב בהדי הדדי, ואז הוא עיקר יקרות עוה"ב, כשמתנהג בהדרגה. וע"ז כוונו חכז"ל באמרם (אבות פ"ד) יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב יותר מכל חיי עוה"ז.**

"לעת מצוא' זו מיתה, 'לעת מצוא' זו קבורה" העולם הבא הוא המקום בו אנו מקבלים שכר על פועלנו בעולם הזה, אלא שמהיותו עליון ונעלה מהעולם הזה - האור בו הרבה למעלה מהעולם הזה, ולכן על-מנת שנוכל לקבל את האור שלו ב'התיישבות' - נדרש ממנו שהמעבר אליו לא יהיה 'חד' מידי, אלא בהדרגה כ'עובר מחדר לחדר' - ע"י שכבר בעולם הזה נחייה באופן 'מרומם', ובהתאם למקום האמיתי שלנו - ששמור לנו בעולם הבא.

וכמו שבירושלמי ביארו את הפסוק "סכותה לראשי ביום נשק", שרומז ליום שבו שני עולמות 'נושקים' זה לזה - האדם יוצא מהעולם הזה ונכנס לעולם הבא, שאז צריך תפילה מיוחדת שהעולמות 'ישקו' זה עם זה, כלומר יתחברו באופן שהמעבר לעולם הבא - יהיה המשך ישיר של החיים בעולם הזה, שזוהי באמת עיקר 'היקרות' של העולם הבא - כשהוא המשך ופועל-יוצא של העולם הזה, ואפשר לומר שזה הכוונה במשנה במסכת אבות "יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז" - ש'הקורת רוח' בעוה"ב מגיעה מכל ומתוך החיים בעוה"ז.

> **וזה הוא דאיתא בש"ס (ב"ב טז:) לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים, והוא שגויעה מורה על הגוף, מלשון הכתוב (דניאל י) וגויתו כתרשיש, שהגוף של הצדיק קונה אז קדושה מעבודות השי"ת ומעשים טובים שעבד ופעל בכל חיי עוה"ז בהיותו בגוף בשר. כי בעוה"ז אין לאדם קנין עוד בפועל טוב שפעל ועשה, כי ע"י חטא אחד יאבד מה שסיגל הון ורכוש, לכן אין להחשב לו בחייו בעוה"ז קנין בקדושה ע"י מעשיו. רק לעתיד שיבטל הרע, אז יתפאר כל אחד במעשיו הטובים שעשה בעוה"ז. וכן הצדיקים ההולכים לחיי עולם אחר גויעתן, גופן מתעלה ומתמלא קדושה יותר מהקדושה שהיה בו בעוה"ז, והוא כענין שאמרו בש"ס (מנחות צט.) בתחלה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח.**

חז"ל אומרים שהמושג "גויעה" נאמר רק על צדיקים. גויעה היא מלשון גוף, כמו שכתוב בפסוק "וגויתו כתרשיש", והמשמעות היא שבשעת הפטירה הגוף מתעלה גם הוא, ולכן זה שייך רק אצל צדיקים שאחר עבודתם בעולם הזה במשך כל חייהם, הקדושה אותה קנו במעשים הטובים שלהם ובחיים חיותם - עדיין לא נפעלה והומשכה הקדושה על גופם, שהרי במעשה אחד שהוא לא כרצון ה' - אפשר להפסיד הכל, בשעת פטירתם מהעולם משפיעה היא על הגוף ומרוממת אותו לקדושה גדולה. וכן לעתיד לבוא שיתבטל הרע - אז יוכלו הצדיקים להתפאר במעשיהם הטובים. וזהו גם העניין שהתכוונו אליו חז"ל באומרם ש"בתחלה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח" - שהדברים שהיו רק תשמישים (-הגוף) לקדושה יתעלו ויעשו בעצמם גופו של קדושה.

> **ואף שגם בדור המבול נאמרה גויעה וכדמקשינן שם בש"ס, וכן בעדת קרח נאמרה גויעה. אכן לזה נאמר גם בהם, מפני שבגויעתן של דור המבול נקבע קדושת השם בעולם ונפלה אימתה ופחד על הנשארים בחיים, וקנו קנין יראה לנפשם לבלי עשות עוד כזאת להתפשט בשטף זדון כדור המבול. וכן בגויעה**

בעדת קרח כתיב (קרח יז) ויהיו לאות לבני מרי ולא יהיה כקרח וכעדתו, ונעשה מזה גופו של מזבח שנקבע יראה בעולם. אבל מצד האבודים לא היה להם שום חלק בזה, ואבדו מעשיהם הטובים שפעלו עד אז, ולא היה להם שום חיבור מצדם לראות נשיקות עלמא תתאה בעלמא עלאה, התחברות עוה"ז בעוה"ב. אבל גויעה שנאמרה בצדיקים, מורה על שמצדם יש להם התחברות עוה"ז בעוה"ב, ורואין איך שנושקין זה את זה.

אלא שלפי זה, קשה (כמו שבאמת הגמ' מקשה שם) למה נאמר על דור המבול וכן על עדת קורח 'גויעה' הרי הם לא היו צדיקים? והתשובה היא - שע"י הפטירה שלהם הייתה התגלות של ה' בתוך העולם - אצל כל אלה שנשארו בחיים שראו בעיניים מה קורה למי שעובר על רצון ה' - בין במבול ובין קורח ועדתו שפצתה האדמה את פיה, ובאמת להם בעצמם לא היה שייכות וחלק בהתגלות הזאת, שכאמור עניינה הוא חיבור ו'נישוק' של העולמות - עוה"ז ועוה"ב, ששייך רק בצדיקים שמצידם זוכים ל'חיבור' של העוה"ז לעוה"ב.

וזה הוא דאיתא בזוה"ק (חיי קכט) מאן מכפלה ה' דבשמא קדישא דאיהו מכפלה, היינו ספירת בינה ומלכות, נשיקת האור של פעולת אדם שהוא ברזא דמלכות, עם האור של העוה"ב שהוא ברזא דבינה. וזה מרמז ג"כ מה שנאמר באאע"ה ויגוע וגו' זקן ושבע ימים, היינו שהאריך ימים בכח מעשיו הטובים שעשה בימי חייו, עד שהלך בפילון מפולש לחיי עוה"ב, וראה נשיקת עוה"ז בעוה"ב. וכן בכל מקום שנאמר בתורה למען יאריכון ימיך מורה ע"ז, שיאריך ימים עד שיראה נשיקת עוה"ז בעוה"ב, שאז יהיה לו קנין בהפעולות הטובות שעשה:

וזה מה שכתוב בזוהר ש"מכפלה" היא האות ה' שבשם הוי"ה שחוזרת פעמיים, ורומזת בה"א הראשונה (ה"א עילאה) לספירת הבינה - שמרמזת על העולם הבא, וה"א השנייה (ה"א תתאה) רומזת לספירת המלכות - שמסמלת את העבודה שלנו-התחתונים, שהם מתייחדות מתחברות ו'נושקות' ביחד (באות וא"ו המחברת בין ההי"ן) בשם הוי"ה.

דבר זה רמוז גם בפס' שנאמר על אברהם אבינו "ויגוע וגו' זקן ושבע ימים" - שאברהם אבינו האריך ימים מכוח המעשים הטובים שעשה בימי חייו, עד שהמעבר שלו לעולם הבא היה בצורה ישירה, ובאה כהמשך לחייו בעולם הזה, ולכן זכה ל"ויגוע" שהיא כאמור 'נשיקת' העולם הזה והעולם הבא. וכך הוא הביאור בכל מקום בו כתוב בתורה "אריכות ימים" - שהכוונה היא אריכות ימים

בעולם הזה עד שיראה ויזכה לנשיקת העולמות, שמשמעותה כאמור שהפעולות הטובות שעשה הופכות לקניין אצלו גם בגופו.

> וזה הוא דאיתא בזוה"ק (נשא קלד:) לית יום בלא לילה. יום מורה על הפעולות ועבודות שהאדם פועל כל היום כולו ומאיר לעצמו, וזה האור הבא מצד האדם הוא ברזא דזעיר אנפין לעומת האור הבא מצד השי"ת, והוא לדעת כי אני ה' מקדשכם (תשא לא), שהאדם מצדו מכיר בדעת שכל כח האור שיש לו בידו הוא רק מהשי"ת, ומהפך את החשך לאור, שמכניס כל חשקות עוה"ז בקדושה, בהכירו שכל השפעת טובה הוא מהשי"ת, ומהלל ומשבח להשי"ת על שנתן לו טובה, ואומר על כל דבר ברוך אתה ה' שנתת לי זאת, וממליך את השי"ת על כל הנשפע לו.

וזהו מה שמובא בזוה"ק שאין יום בלא לילה: יום - הם כל הדברים שאנחנו פועלים ומאירים ע"י עבודתנו, אלא שכמוכן כל זה הוא רק ההארה קטנה (׳זעיר אנפין׳) שה׳ מאיר לנו מאורו, ומוטל עלינו לגלות ו׳לדעת׳ שהכל הוא מכוחו, כמו שכתוב "לדעת כי אני ה׳ מקדשכם" - שיהיה ברור לנו בדעת שכל הקדושה והאור שבנו - הם מה׳, ולאחר מכן - אנחנו יכולים להתבונן ולשים לב שגם החושך - שהוא הרצונות ׳החשקות׳ והתאוות שלנו לעולם הזה - כולם הם מה׳, ובהכרה הזאת ב׳דעת׳ באמת - אנחנו בעצם מהפכים את החושך לאור, ממליכים ומגלים את ה׳ בכל דבר.

> ובזה גדול כחן של נשמת ישראל מאור של מלאכי מעלה, וכדאיתא בזוה"ק (חיי קכו:). והוא כי מלאך לא יוכל להאיר בחשך, רק להגדיל האור ולשבח בתמידות את השי"ת. שאני ישראל שבריאתן הוא מאור עצמותו ית' ולא ממעטה לבושו, שאין בכח שום בריה ומלאך ושרף ולבוש מהשי"ת לעשות זאת, לערב גוש עפר מן האדמה ולנפח בה נשמת חיים ויעמדו יחד, משמע מזה שרק עצמותו ית' הוא אשר בנה והציב צורת אדם בעולם, גוש עפר עם נשמת חיים קומה אחת, ושניהם יחד עושים רצון השי"ת בעולם, לזה יש לו מעלה יתירה לאדם שבכחו להאיר בתוך החושך. אכן בזה אין עוד שלימות, מאחר שיוכל גם להפסיד כל מה שהרויח וסיגל אם יעשה ההיפך מרצון השי"ת ח"ו, כי הרשות נתונה ביד האדם ויוכל לבחור במה שיחפוץ אם טוב ואם רע.

ובכך גדול כוחנו-נשמות ישראל - יותר מהמלאכים, שהרי המלאכים אין להם יכולת להאיר בחושך, אלא רק להאיר ולהגדיל את האור של ה׳ הקיים כבר, ואילו אנחנו-נשמות ישראל מסוגלים כאמור להאיר ולגלות את ה׳ גם בחושך.

כוחנו ומעלתנו המיוחדת - נובעת מכך ששורש הקיום שלנו טמון בעצמות ה׳ וברצון הכי פנימי שלו, וזאת מכיוון שהרי שום בריאה, גם לא המלאכים ושרפים הכי קדושים ונעלים - מסוגלת לקחת גוש עפר ולהפוך אותו לאדם חי נושם ובועט, ובעיקר מדבר ובעל דעה... ומשכך, ברור שרק ה׳ בעצמו ללא שום ׳לבוש׳ וסיוע - הוא שברא אותנו, ולכן יש בנו מעלה ויכולת שאין במלאכים. אלא שהיתרון הזה הוא גופא גם הסכנה - שמאחר שיש לנו ׳נגיעה׳ ומפגש עם ׳החושך׳, וכן בהיותנו בעלי בחירה (-שנוצרה גם היא גופא מזה שה׳ עצמו הוא שברא אותנו, ועשה אותנו "בצלמו כדמותו" - כביכול בעלי בחירה כמוהו) - בבחירתנו ח"ו ברע ובחושך אז אנו מסוגלים להפסיד את כל מה ש׳הרווחנו׳ ואף לגרום נזק כביכול וחסרון גדול יותר לה׳.

- עד כאן הוא ביאר בדברי הזוהר מה זה ה׳יום׳, ועכשיו הוא יבאר מה הוא ה׳לילה׳ שאי- אפשר בלעדיו:

> **ולילה מורה, שאז הוא רק שליטת אור השי"ת בלב באין שום הכרה לאור הבא מצד האדם כלל, וגם אין בכחו לקלקל ולהפסיד, כי כל כלי פעולות האדם ישלים אז, אמנם אז השי"ת קובע כל הפעולות ומעשים טובים שפעל כל היום כולו שיהיו לו בקנין קבוע ועומד. ולזה הוא הטעם ג"כ מה שנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, מפני שהנוקבא נשפע מבחינת לילה, שהשי"ת מנהג אז בבחינת עליון למעלה מדעת אדם ושכלו, ולא מבחינת יום שאז מאיר האדם לעצמו. וכן לעולם מוכרח להיות יום ולילה, פעולת אדם שמאיר לעצמו עם אור הבא מצד השי"ת.**

לילה - הוא מציאות בה ה׳ הוא הפועל לגמרי, והרצון והאור שלו לא מתלבש בהכרתנו ומעשינו - אפילו לא בנראות החיצונית, וממילא כשרק ה׳ הוא הפועל - אז גם לקלקל ולהפסיד אין ביכולתנו, כי כאמור, כבר שום דבר לא נפעל מצדנו ודרכנו, ומתגלה שה׳ הוא זה שפעל את הכל, אלא שאז ה׳ יקבע ויאיר בנו את כל מה שפעלנו בעצמנו ובכוחנו ב׳יום׳ - בו כאמור אנו עובדים מכוחנו ופעולתנו (שכאמור גם הוא מכוח ומאור ה׳, ונדרש ממנו לגלות זאת, אלא שבחיצוניות זה נראה מכוחנו).

וזהו הטעם לכך שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן, בגלל שהם שייכות לבחינה של ה׳לילה׳ - שהוא מקום גבוה ונעלה יותר, שבו ה׳ הוא זה שמשפיע ומאיר לנו, למעלה מהפעולות ו׳הדעת׳ שלנו, ולא בבחינת ׳יום׳ שהוא ההשפעה של ה׳ לפי ערך המצוות המעשים והדעת שלנו.

וזאת הכוונה בדברי הזוהר דלעיל: שצריך כל הזמן לחבר את ה'יום' - הפעולות שהאדם עושה ומאיר, עם ה'לילה' - האור וההכרה שהכל הוא רק ה' שמאיר דרכנו, והוא זה שפועל הכל, "כל פעל ה' למענהו".

> **וזה הוא שאמרו במדרש רבה (חיי נח) ויהיו חיי שרה וכו' כהדא עגלתא תמימתא וכו' היינו כמו כל דבר עגול שנעוץ סופו בתחלתו, שהראש והסוף נוגעין ונושקין זה את זה, כן היו ימי חייה נעוצים סופן בתחלתן, שכח עבודת השי"ת מעוה"ז הבא מצד האדם היה נושק ונוגע בעולם החדש עוה"ב שנכנסה עתה בו, וכל כחות הגוף נכללו בחיי עוה"ב:**

דבר זה נראה גם כן במדרש בתחילת הפרשה: שדורש את הפס' "ויהיו חיי שרה' וכו' - כהדא עגלתא תמימתא", כלומר, כמו דבר עגול שנעוץ סופו בתחילתו - שהראש והסוף מחוברים ו'נושקים' זה בזה, כך היו חיי שרה נעוצים סופן בתחילתם, שהחיים בעוה"ז בו האדם פועל בכוחו ומצידו, 'נושקים' ומחוברים לעוה"ב (אליו נכנסה שרה אימנו ע"ה) בו מתגלה שה' הוא זה שפועל את הכל לגמרי.

> **מר זוטרא אמר לעת מצוא זו בית הכסא, במערבא אמרי הא דמר זוטרא עדיפא מכולהו שע"ז יתפלל כל חסיד. בית הכסא מורה על בושה, והוא שיתפלל האדם שלא יתבייש. מפני שבשורש נמצא חסרון בכל אדם מהתולדה, ולזה ברא השי"ת באדם נקבים וחלולים, שלא יתגאה כי ידמה לו ששלם הוא בכל השלימות, וכדאיתא בש"ס (ב"ב עה.) שאמר הקב"ה לחירם מלך צור בך נסתכלתי ובראתי נקבים באדם, וזה נאמר לו על שעשה עצמו אלוה, ע"ז מרמזים הנקבים שבאדם על שאין בו שלימות ואי אפשר שיהיה אדם בלי חסרון, וכדכתיב (קהלת ז':כ') כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, שזה מורה שבשורש חיותו נמצא בכל אדם חסרון.**

דעה נוספת בגמרא היא דעתו של מר זוטרא - שאומר ש"לעת מצוא' זו בית הכסא", וממשיכה הגמרא ואומרת שבמערבא-בארץ ישראל אמרו שדברי מר זוטרא עדיפים מכולם, שעל זה יתפלל כל חסיד.

המשמעות של בית הכסא שעליו אמר מר זוטרא שצריך להתפלל, ובמערבא אמרו שזוהי השיטה המבוררת ביותר - היא בושה. כשאנו הולכים להתפנות, יש לנו בושה טבעית - שמתבטאת בצניעות בה אנו נוהגים בבית הכסא, ועל זה אנו צריכים להתפלל - שלא נתבייש.

הבושה - מקורה בהרגשה הפנימית שלנו שיש לנו חיסרון. החיסרון שלנו הוא שורשי ולא ניתן למילוי, מכיוון שהוא נובע מעצם היותנו ברואים, שמהיותם הם חסרים ב'עצם'. ומבואר בגמרא שעל-מנת שלא נשכח זאת - ונחשוב שאנו מושלמים ו'מלאים', ה' ברא לנו "נקבים נקבים, חלולים חלולים" - שמידי פעם מזכירים לנו את היותנו נבראים וחסרים.

בדומה לזה מבואר בגמרא - שה' אמר לחירם מלך צור: שמכיוון שראיתי אותך, שאתה עושה את עצמך אלוה - בראתי לאדם נקבים חלולים שיזכירו לו שהוא נברא וחסר...

ועל זה אמר הפסוק: "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" - שהרי אם הוא אדם, בהכרח שיש בו בשורשו ובעצם בריאתו חיסרון.

> ולזה נמצא בכל אדם מותרות שנדחה ויוצא ממנו לגמרי, מותרי מאכליו ומשתיו שאין נבלע ברמ"ח אבריו, רק הולך לאיבוד ונפסל, וזה מורה על חסרון שנמצא בכל אדם מהתולדה, כי אם לא היה באדם רק טוב א"כ מהיכן ימצא בו פסולת ומותרות. וע"ז יתפלל כל חסיד, שהחסרון המושרש בו מהתולדה יהיה דק בדקות מאד.

ולכן לכל אחד מאיתנו, יש מותרות ופסולת שאנו מוציאים כל הזמן - מהשאריות של האוכל והשתיה שנכנסים לגופנו ולא מתעכלים, על-מנת להזכיר לנו את החיסרון השורשי שיש בנו, שהרי אם היינו מושלמים והיה בנו רק טוב מזוקק - מאיפה מגיעים הפסולת והמותרות שיוצאים ממנו כל הזמן?

אלא שעל זה מוטל עלינו להתפלל כל הזמן - שהחיסרון שמושרש בנו יהיה בדקות בלבד - בעצם היותנו ברואים, ולא יורחב אצלנו יותר..

> וכמו שמצינו באאע"ה שהיה מפלס כל מעגלותיו, והיה מכלכל כל דבריו במשפט, ונשמר אף באמרי פיו שלא היה מדבר דברי מותרות מצדו, והיה מקיים בעצמו הכתוב (תהילים י"ז:ד') אני שמרתי ארחות פריץ. לזה אף שאמר אברהם לפני השי"ת דבר הנראה לבושה, באמרו לו ישמעאל יחיה לפניך, שהוא עתיד להעיק לישראל, שזה נראה לחסרון. אכן מפני שנשמר תמיד מלדבר דברי מותרות מצדו, מזה היה המשפט שהשי"ת יסכים גם ע"ז הדבור שאין בו חסרון כלל.

וכמו שבאמת מצינו באברהם אבינו ע"ה: שעבד וזיכך את עצמו וחסרונותיו שאפילו הדיבור שלו יהיה זך נקי ושלם, וכמו שכתוב "בדבר שפתיך אני שמרתי

ארחות פריץ" - שבעבור ובגלל דבר ה', שמרתי את עצמי מללכת ולהתקרב לדרכי פריץ.

ולכן גם כשאברהם ביקש מה' דבר שנראה מוזר - שישמעאל (שהוא שורש קליפת ישמעאל - המקבילה לחסד מצד הקליפה, כידוע) יחיה, ה' קיבל את בקשתו - למרות כל מה שישמעאל היה עתיד לעשות לישראל, וזאת מכיוון שאברהם אבינו עצמו 'זיקק' וזיכך את עצמו מכל חיסרון, לכן גם ה' מידה כנגד מידה - הסכים אתו להחיות את ישמעאל, ובכך להראות שגם ישמעאל אינו 'חיסרון' בכללות, ואפשר להחיות אותו ולבררו.

> **וע"ז נאמר (קהלת י':א') יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט, שמי שמצדו מפלס כל דרכיו ומכלכל דבריו במשפט, לזה האדם אף אם יארע לו סכלות מעט, שיצא מפיו בלא דעת רק מה שנשלח לו מן השמים לכוון שלא מדעתו לשורש חייו, כענין שמצינו בש"ס (ב"מ צז.) איכסיף רבא לסוף אגלאי מלתא דלמיסר טעינה הוא וכו' והוא שכוון אל האמת בלא דעת, שזה נראה מתחלה כסכלות, יקר הוא מחכמה ומכבוד, מפני שיצאו הדברים כבושים רק מצדו ית' בלי תפיסת יד אדם באמצע.**

ועל-זה נאמר "יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט": שאדם שמשתדל לעשות את רצון ה' בצורה מדויקת מדודה ומחושבת - אם בטעות יצא לו איזה דיבור מהפה או איזה מעשה שהוא חסר דעת, אז ודאי שזה נשלח אליו מהשמים - באופן של למעלה מטעם ודעת בהתאם לרצון ה' ולשורש הנשמה הפנימי של האדם.

כמו שמצינו בגמרא ששאלו את רבא לגבי בהמה שהבעלים השאיל אותה, ואח"כ בא לעזור לשואל לטעון ותוך כדי כך הגיעו גנבים וגנבו אותה, ורבא פסק שהשואל חייב לשלם למשאיל, שאלו אותו הרי במקרה של גניבה שהבעלים נוכחים בה הדין הוא שפטור, ורבא התבייש מהתשובה שענה שלא ע"פ הדין, בסוף התברר שהמקרה באמת היה שהבהמה מתה מחמת פשיעה - שאז הדין הוא שחייבים לשלם, ורבא צדק בפסק הדין. זוהי דוגמא נפלאה שבה רואים שלפעמים ה' שולח לאדם מילים בהתאם למציאות האמיתית, למעלה מטעם ודעת, למרות שהם נראות כלא קשורות ותואמות את המציאות.

וזהו הביאור של הפסוק: שגם דבר שנראה כ"סכלות", אצל מי שמשתדל בכל דרכיו לעשות את רצון ה' - כשיוצא לו לעשות או לדבר דבר שהוא "סכלות", אז זה "יקר מחכמה ומכבוד" - שהרי זה בעצם 'מסר' ישיר אליו מה' ללא התערבות ו'מגע-אדם' באמצע.

וע"ז נאמר (תהלים צב) טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון. טוב להודות לה', היינו בשעה שהאדם הוא בישוב הדעת מצדו זה נקרא טוב. ולזמר לשמך עליון, היינו בשעה שהשי"ת צריך להושיע לאדם בפעולותיו למעלה מהשגת דעתו ושכלו, שם הוא רק לזמר, שהוא מלשון זמורה, היינו שיראה האדם שמצדו יהיו פעולותיו דקים מאד, וכאשר יברר לו השי"ת אף גם זאת, זה יהיה יקר מחכמה וכבוד, ולזה אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכולהו:

ועל-זה נאמר "טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון": "טוב להודות לה'" - הוא הזמן בו האדם ב'ישוב-הדעת' ובמצב "טוב", שאז הוא פועל בכוח שהוא מוצא בתוכו, ואז העבודה היא "להודות" לה' ולגלות שכל הכוח שבתוכו הוא מה'. ו"ולזמר לשמך עליון" - הוא הזמן שבו ה' מאיר לאדם למעלה מהשכל הדעת הפעולות והיכולות שלו, שאז העבודה היא "לזמר" - מלשון זמורות, כלומר, להכיר שהדעת והפעולות שלו - הם 'דקים' וקטנים, ובכלל לא בערך למה שה' מאיר ופועל, וכאמור הם "יקרים מחכמה וכבוד", ולכן בני ארץ ישראל שיבחו כל-כך את דברי מר זוטרא יותר מכולם - שהרי זהו בעצם השורש של כל הדברים עליהם דרשו את ה"לעת-מצוא" - שהאדם הוא ביסודו חסר, וצריך להתפלל לה' שיאיר לו וישפיע לו את החסר לו, באופן שגלוי וידוע לה' שיועיל ויהיה לטוב ולמוטב.

על זאת יתפלל כל חסיד

בית יעקב חיי שרה אות ד׳

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה. על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו (תהלים צב). הענין בזה, כדאיתא בש"ס (ברכות ח.) לעת מצוא זו אשה וכו' לעת מצוא זו תורה וכו' לעת מצוא זו מילה וכו' לעת מצוא זו קבורה וכו'. לעת מצוא מורה על הענינים הבאים לפני האדם והם למעלה מתפיסתו ושכלו, שאין בכח דעתו להגיע שמה לברר את עצמו בבחירתו, על זה צריך האדם רק תפלה, שיתפלל להשי"ת, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, שלא ישטפו ויכבו את בהירות האור שלו. ולזה צריך אף החסיד שבחסידים שמפלס תמיד מעגלותיו וכל פעולותיו הם לכבוד שמים. אכן בעת שנכנס לספיקות שאין כח דעתו ושכלו מגיע שמה לברר את עצמו, שם צריך לתפלה שהשי"ת יברר אותו שם.

ובענינים האלה יש לכל אדם מיחושים האם יחפוץ השי"ת לברר אותו, מאחר שלא נמסר ביד שום בריה זה הכח רק ביד השי"ת, וזה הבירור תלוי ביסודי האדם ושרשו, אם טובים הם יברר אותו השי"ת שכל פעולותיו מבוררים לטוב. אבל מי שהיסודות שלו לא טובים, זה לא יתברר. והוא כענין דאיתא בזוה"ק (פנחס ריג.) לב"נ דבני בנין שפירין וכו' מסטרא דההוא בנינא דיליה אשתכח טב ושפיר. מסטרא דיסודא ביש ועקים וכו'. וע"ז בכה רבי יוחנן בן זכאי ואמר, ולא עוד אלא שאיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי, כדאיתא בש"ס (ברכות כח.). ואף שידע שעד היכן שהיה בכח שכלו ודעתו ובחירתו לברר היה מברר ועסק בתורה ועבודה, עכ"ז דאג ובכה מפני שלא ידע מה הם היסודות והשורש שלו, והם הלב והכליות, אם טובים המה. שיש לפעמים שאדם כועס על איזה דבר, ונראה לו שמותר לו לכעוס, מ"מ צריך לחוש אולי בהיסודות שלו ומעמקי הלב לא כיוון לשמים. וזה הוא הענין שנצטוו הסנהדרין להיות מתונים בדין ולהלין את הדין, שבזה הזמן יבררו ויסתכלו ביסודות שלהם, אם הם מלאים אהבה ונדיבות לנפש הנידון להצילו בכל מאודם אם יוכלון ואין להם נגיעה מצדם כלל.

כי באמת יברר השי"ת לעתיד כל נפשות ישראל, ואף מי שהיה עובד עבודה זרה לבלתי ידח ממנו שום נדח מישראל, וכדכתיב (ישעיהו כ"ז:י"ג) ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים וגו'. אכן עתה בעוה"ז שאילנא דספיקא שולט בה, צריך האדם לברר את עצמו בכל כחו, ולא יכניס את עצמו מצדו בספיקות על בטחונו שהשי"ת יברר אותו לעתיד. ועל זה היסוד דנין הסנהדרין בעוה"ז ארבע מיתות לעובר עבירה, שיקבל ענשו בעוה"ז ולהביאו לחיי עוה"ב, שמבררין נפש הנידון, שרק בלבוש עוה"ז חטא, אבל בצאתו מלבוש עוה"ז הוא נקי מחטא, שכן הרוגי ב"ד יש להם חלק לעוה"ב, כדאיתא בש"ס (סנהדרין מז:). ובזה שהמיתוהו עשו לו טובה גדולה שלא יצרך להבירורים הגדולים, שלא יתבררו רק לעתיד ביום הדין הגדול, כי להגיע לתכלית הבירור שיהיה אז צריך להתברר בירורים גדולים ועצומים מאד עד אז. אכן מאחר שסוף כל סוף הוא שהשם יתברך יברר לעתיד את כל פרט נפש ישראל שיסודו היה טוב ולא חטא מעולם, לכן צריכין הסנהדרין להביט ולהסתכל ביסודות שלהם ולברר שהם טובים, וכוונתם רצויה ואמיתית באהבה ונדבה לאדם הנידון להביאו לחיי עוה"ב. ובמה מתבררין היסודות בעוה"ז, ע"י פעולות טובות, שזה הוא כל הקדושה שאדם קונה בעוה"ז על ידן:

לעת מצוא זו תורה. היינו כדאיתא בזוה"ק (מצורע נג:) מאי תורה דאורי וגלי מה דהוי סתים בקדמיתא. וע"ז יתפלל האדם שלא יאיר לו השי"ת תקיפות גדול בד"ת יותר מדאי מכפי שיוכל שאת בכלי הקיבול שלו, שעי"ז יסיר מדת היראה ממול פניו. כמו שמצינו אצל קרח שפקח היה, והראה לו השי"ת שלשלת גדולה העתידה לצאת ממנו, ולא עצר כח לקבל הטובה ולהיות בישוב הדעת, ורצה לצאת חוץ לגדרו שעי"ז נאבד מן העולם. וכן בלוחות הראשונות שהשי"ת הראה לישראל חיבה יתירה (כאשר בארנו ההפרש שבין לוחות הראשונות לאחרונות במקומם) וכענין דאיתא בזוה"ק (ואתחנן רסא.) שבשניות נתוספו ואוי"ן, שזה מורה שלא היה בהתגלות כ"כ, ועי"ז נתנשא לבן של ישראל אחר לוחות הראשונות לצאת חוץ לגדר ועשו את העגל (וכמו שנתבאר בפ' תשא). וזהו דאיתא בלקוטי תורה להאר"י הק' (פרשת תשא ד"ה הלוחות) שהלוחות הראשונות הם מיסוד אמא, שזה מורה על אהבה יתירה

שנקרא תורת אמך, לכן נשברו. והלוחות השניות היו מאור אבא, היינו מרזא דיראה בהדרגה ונייחא ודרך ארץ, שנקרא מוסר אבין, שמגודל האהבה הפנימית יש סביבה לבוש יראה לכן נתקיימו:

לעת מצוא זו אשה. היינו מי שהשי"ת מזמין לו אשה בת זוגו לפי מדרגתו אזי הם בנייחא זה מזה. אבל מי שאינו זוכה שיזדמן לו בת זוגו, אזי אין בו כח לקבל הטובה ואין להם נייחא זה מזה, וכדאיתא בזוה"ק (וילך רפג:). וזה הוא שאמר אאע"ה (וירא כ) וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה. והוא כענין דאיתא בזוה"ק (אמור ק:) רבי אבא שלח ליה לרבי שמעון אמר אימתי זווגא דכנ"י במלכא קדישא שלח ליה וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה. היינו בדברי תורה שהם ברזא דאור אבא בהדרגה לפי כחו, כפי שיוכל לקבל בדעת וחשבון. וזה שאנו מתפללין להשי"ת (קדושא דסדרא) וישם בלבנו אהבתו ויראתו באות ו', שזה מורה על השפעת טובה בהדרגה כפי כח כלי קיבול האדם בדעת ושכל:

לעת מצוא זו מיתה, לעת מצוא זו קבורה. היינו שגם ע"ז יתפלל כל חסיד להשי"ת, והוא בעת שיוצא מעוה"ז לעוה"ב שיהיה בלא קטרוג, היינו שיושלם תחלה כל כך בעוה"ז עד שיוכל לקבל אור העוה"ב, שלא יהיה אצלו כהולך מהיפך אל היפך, וכדאיתא בירושלמי (יבמות פ' טו הלכה ב) על פסוק (תהלים קח) סכותה לראשי ביום נשק, ביום ששני עולמות נושקין זה לזה העולם הזה יוצא ועולם הבא נכנס, שאז צריך לתפלה שיהיו נושקין העולמות זה עם זה, עוה"ז בעוה"ב בהדי הדדי, ואז הוא עיקר יקרות עוה"ב, כשמתנהג בהדרגה. וע"ז כוונו חכז"ל באמרם (אבות פ"ד) יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב יותר מכל חיי עוה"ז.

וזה הוא דאיתא בש"ס (ב"ב טז:) לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים, והוא שגויעה מורה על הגוף, מלשון הכתוב (דניאל י) וגויתו כתרשיש, שהגוף של הצדיק קונה אז קדושה מעבודות השי"ת ומעשים טובים שעבד ופעל בכל חיי עוה"ז בהיותו בגוף בשר. כי בעוה"ז אין לאדם קנין עוד בפועל טוב שפעל ועשה, כי ע"י חטא אחד יאבד מה שסיגל הון ורכוש, לכן אין להחשב לו בחייו בעוה"ז קנין בקדושה ע"י מעשיו. רק לעתיד שיבטל הרע, אז יתפאר כל אחד במעשיו הטובים שעשה בעוה"ז. וכן

הצדיקים ההולכים לחיי עולם אחר גויעתן, גופן מתעלה ומתמלא קדושה יותר מהקדושה שהיה בו בעוה"ז, והוא כענין שאמרו בש"ס (מנחות צט.) בתחלה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח.

ואף שגם בדור המבול נאמרה גויעה וכדמקשינן שם בש"ס, וכן בעדת קרח נאמרה גויעה. אכן לזה נאמר גם בהם, מפני שבגויעתן של דור המבול נקבע קדושת השם בעולם ונפלה אימתה ופחד על הנשארים בחיים, וקנו קנין יראה לנפשם לבלי עשות עוד כזאת להתפשט בשטף זדון כדור המבול. וכן בגויעה בעדת קרח כתיב (קרח יז) ויהיו לאות לבני מרי ולא יהיה כקרח וכעדתו, ונעשה מזה גופו של מזבח שנקבע יראה בעולם. אבל מצד האבודים לא היה להם שום חלק בזה, ואבדו מעשיהם הטובים שפעלו עד אז, ולא היה להם שום חיבור מצדם לראות נשיקות עלמא תתאה בעלמא עלאה, התחברות עוה"ז בעוה"ב. אבל גויעה שנאמרה בצדיקים, מורה על שמצדם יש להם התחברות עוה"ז בעוה"ב, ורואין איך שנושקין זה את זה.

וזה הוא דאיתא בזוה"ק (חיי קכט) מאן מכפלה ה' דבשמא קדישא דאיהו מכפלה, היינו ספירת בינה ומלכות, נשיקת האור של פעולת אדם שהוא ברזא דמלכות, עם האור של העוה"ב שהוא ברזא דבינה. וזה מרמז ג"כ מה שנאמר באאע"ה ויגוע וגו' זקן ושבע ימים, היינו שהאריך ימים בכח מעשיו הטובים שעשה בימי חייו, עד שהלך בפילון מפולש לחיי עוה"ב, וראה נשיקת עוה"ז בעוה"ב. וכן בכל מקום שנאמר בתורה למען יאריכון ימיך מורה ע"ז, שיאריך ימים עד שיראה נשיקת עוה"ז בעוה"ב, שאז יהיה לו קנין בהפעולות הטובות שעשה:

וזה הוא דאיתא בזוה"ק (נשא קלד:) לית יום בלא לילה. יום מורה על הפעולות ועבודות שהאדם פועל כל היום כולו ומאיר לעצמו, וזה האור הבא מצד האדם הוא ברזא דזעיר אנפין לעומת האור הבא מצד השי"ת, והוא לדעת כי אני ה' מקדשכם (תשא לא), שהאדם מצדו מכיר בדעת שכל כח האור שיש לו בידו הוא רק מהשי"ת, ומהפך את החשך לאור, שמכניס כל חשקות עוה"ז בקדושה, בהכירו שכל השפעת טובה הוא מהשי"ת, ומהלל ומשבח להשי"ת על שנתן לו טובה, ואומר על כל דבר ברוך אתה ה' שנתת לי זאת, וממליך את השי"ת על כל הנשפע לו.

ובזה גדול כחן של נשמת ישראל מאור של מלאכי מעלה, וכדאיתא בזוה"ק (חיי קכו:). והוא כי מלאך לא יוכל להאיר בחשך, רק להגדיל האור ולשבח בתמידות את השי"ת. שאני ישראל שבריאתן הוא מאור עצמותו ית' ולא ממעטה לבושו, שאין בכח שום בריה ומלאך ושרף ולבוש מהשי"ת לעשות זאת, לערב גוש עפר מן האדמה ולנפח בה נשמת חיים ויעמדו יחד, משמע מזה שרק עצמותו ית' הוא אשר בנה והציב צורת אדם בעולם, גוש עפר עם נשמת חיים קומה אחת, ושניהם יחד עושים רצון השי"ת בעולם, לזה יש לו מעלה יתירה לאדם שבכחו להאיר בתוך החושך. אכן בזה אין עוד שלימות, מאחר שיוכל גם להפסיד כל מה שהרויח וסיגל אם יעשה ההיפך מרצון השי"ת ח"ו, כי הרשות נתונה ביד האדם ויוכל לבחור במה שיחפוץ אם טוב ואם רע.

ולילה מורה, שאז הוא רק שליטת אור השי"ת בלב באין שום הכרה לאור הבא מצד האדם כלל, וגם אין בכחו לקלקל ולהפסיד, כי כל כלי פעולות האדם ישלים אז, אמנם אז השי"ת קובע כל הפעולות ומעשים טובים שפעל כל היום כולו שיהיו לו בקנין קבוע ועומד. ולזה הוא הטעם ג"כ מה שנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא, מפני שהנוקבא נשפע מבחינת לילה, שהשי"ת מנהג אז בבחינת עליון למעלה מדעת אדם ושכלו, ולא מבחינת יום שאז מאיר האדם לעצמו. וכן לעולם מוכרח להיות יום ולילה, פעולת אדם שמאיר לעצמו עם אור הבא מצד השי"ת.

וזה הוא שאמרו במדרש רבה (חיי נח) ויהיו חיי שרה וכו' כהדא עגלתא תמימתא וכו' היינו כמו כל דבר עגול שנעוץ סופו בתחלתו, שהראש והסוף נוגעין ונושקין זה את זה, כן היו ימי חייה נעוצים סופן בתחלתן, שכח עבודת השי"ת מעוה"ז הבא מצד האדם היה נושק ונוגע בעולם החדש עוה"ב שנכנסה עתה בו, וכל כחות הגוף נכללו בחיי עוה"ב:

מר זוטרא אמר לעת מצוא זו בית הכסא, במערבא אמרי הא דמר זוטרא עדיפא מכולהו שע"ז יתפלל כל חסיד. בית הכסא מורה על בושה, והוא שיתפלל האדם שלא יתבייש. מפני שבשורש נמצא חסרון בכל אדם מהתולדה, ולזה ברא השי"ת באדם נקבים וחלולים, שלא יתגאה כי ידמה לו ששלם הוא בכל השלימות, וכדאיתא בש"ס (ב"ב עה.) שאמר הקב"ה לחירם מלך צור בך נסתכלתי ובראתי נקבים באדם, וזה נאמר לו

על שעשה עצמו אלוה, ע"ז מרמזים הנקבים שבאדם על שאין בו שלימות ואי אפשר שיהיה אדם בלי חסרון, וכדכתיב (קהלת ז':כ') כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, שזה מורה שבשורש חיותו נמצא בכל אדם חסרון.

ולזה נמצא בכל אדם מותרות שנדחה ויוצא ממנו לגמרי, מותרי מאכליו ומשתיו שאין נבלע ברמ"ח אבריו, רק הולך לאיבוד ונפסל, וזה מורה על חסרון שנמצא בכל אדם מהתולדה, כי אם לא היה באדם רק טוב א"כ מהיכן ימצא בו פסולת ומותרות. וע"ז יתפלל כל חסיד, שהחסרון המושרש בו מהתולדה יהיה דק בדקות מאד.

וכמו שמצינו באאע"ה שהיה מפלס כל מעגלותיו, והיה מכלכל כל דבריו במשפט, ונשמר אף באמרי פיו שלא היה מדבר דברי מותרות מצדו, והיה מקיים בעצמו הכתוב (תהילים י"ז:ד') אני שמרתי ארחות פריץ. לזה אף שאמר אברהם לפני השי"ת דבר הנראה לבושה, באמרו לו ישמעאל יחיה לפניך, שהוא עתיד להעיק לישראל, שזה נראה לחסרון. אכן מפני שנשמר תמיד מלדבר דברי מותרות מצדו, מזה היה המשפט שהשי"ת יסכים גם ע"ז הדבור שאין בו חסרון כלל.

וע"ז נאמר (קהלת י':א') יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט, שמי שמצדו מפלס כל דרכיו ומכלכל דבריו במשפט, לזה האדם אף אם יארע לו סכלות מעט, שיצא מפיו בלא דעת רק מה שנשלח לו מן השמים לכוון שלא מדעתו לשורש חייו, כענין שמצינו בש"ס (ב"מ צז.) איכסיף רבא לסוף אגלאי מלתא דלמיסר טעינה הוא וכו' והוא שכוון אל האמת בלא דעת, שזה נראה מתחלה כסכלות, יקר הוא מחכמה ומכבוד, מפני שיצאו הדברים כבושים רק מצדו ית' בלי תפיסת יד אדם באמצע.

וע"ז נאמר (תהלים צב) טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון. טוב להודות לה', היינו בשעה שהאדם הוא בישוב הדעת מצדו זה נקרא טוב. ולזמר לשמך עליון, היינו בשעה שהשי"ת צריך להושיע לאדם בפעולותיו למעלה מהשגת דעתו ושכלו, שם הוא רק לזמר, שהוא מלשון זמורה, היינו שיראה האדם שמצדו יהיו פעולותיו דקים מאד, וכאשר יברר לו השי"ת אף גם זאת, זה יהיה יקר מחכמה וכבוד, ולזה אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכולהו:

נקודה למחשבה:

לפעמים בחיים אנחנו חווים מצב שבו נראה שהכל מסתבך - אנחנו משתדלים, מתכננים, פועלים, מתפללים, ובכל זאת המציאות הולכת לכיוון אחר לגמרי. נראה שהבחירות שלנו מאבדות ערך; הכול נקבע מלמעלה – אז בשביל מה להתאמץ בכלל?

דווקא כאן נכנסת נקודת העומק של ה'איז'ביצא', האדם לא נמדד לפי כמה הוא שולט במציאות, אלא לפי כמה הוא שומר על כוונתו להיות אמיתי, לא "להצליח" אלא "להתברר".

ברגע שבו אתה נוגע בנקודה הזאת – אינך שואל עוד "למה זה קרה?", אלא "מי אני בתוך זה?"

והשאלה הזאת עצמה היא תפילה...

זו אותה "עת מצא" שעליה דיבר דוד המלך – הרגע שבו אתה מבין שאין לך שליטה, אלא רק פנייה אל ה'.

חז"ל מספרים שרבן יוחנן בן זכאי בכה לפני מותו ואמר: "איני יודע לאיזו דרך מוליכים אותי". פלא! הרי היה צדיק גמור, תלמידם של הלל ושמאי, שכל ימיו עסק בתורה. אבל הוא ידע את האמת: גם כשהאדם צדיק, עדיין צריך בירור.

האם הכוונה שלי הייתה נקייה? האם הכעס שלי בשם שמים באמת היה לשם שמים? יש רגע שבו הדעת נעצרת, ושם מתחיל בירור הלב.

מוקדש לעילוי נשמות

מו"ר רוח-אפנו האהוב והיקר
הרב שניאור זלמן מרדכי
בן מנחם מענדל קץ

♦♦♦

הרב בנימין דב בן טוביה רוזנצויג

הַמַּאֲמָר הַשְּׁבוּעִי

מיזם "הַמַּאֲמָר הַשְּׁבוּעִי" בא לתת לכל אחד ואחד את האפשרות ללמוד חסידות בהעמקה ובהבנה, תוך דגש על חיבור התורות העמוקות לחיי היומיום שלנו.

במסגרת זו לומדים מידי שבוע מאמרי חסידות יסודיים בהבנה, בעמקות ובבהירות.

אוף! עוד פעם אני למטה

כמה שאני מנסה להתרומם, המציאות מנחיתה אותי שוב. ושוב. ושוב.

ה'בית יעקב' מלמד אותנו להתרומם מעל המציאות, מעבר לפעולות שלנו, לכוונת הלב וההשגחה הפרטית שמבררות את הכל לטובה.